

A. B.: És ha már FEKETEország beszélünk: a fiatalok közül is sokan megbotránkoztak azon, hogy a színészek bizonyos jelenetekben meztelenül játszanak. Miért érzed ezt szükségesnek?

S. Á.: Pont Gyabival beszélgettünk erről nemrég. Mikor csináltuk, felvetette, hogy talán nem kéne ennyi meztelenség, és valahogy máshogy kellene megoldani a jeleneteket. Én akkor azt mondtam, hogy amint van egy jobb ötleted, kiváltjuk. Tehát azt a három pontot, ahol a megalázás valamilyen módon előkerült, máshogy nem tudtuk ábrázolni. Ez természetesen nem mindenki számára elfogadható. Vagy a téma nem érdekli annyira, vagy mélyebb ötlete volna a megvalósítással kapcsolatban, és így ez számára túl felszínesnek hat. Elfogadom, ha valaki elutasítja. Az ugyanakkor egyértelmű volt számomra, hogy nő nem vetkőzhet. Tehát amennyiben a FEKETEország erről a társadalomról szól, akkor ez a férfiak világa kell, hogy legyen, és nem használhatjuk a női testet a megalázás kifejezésére. Ez számomra evidencia volt.

A. B.: Nem tervezitek, hogy néhány darabot újra elővesztek és műsorra tűztök?

S. Á.: Mindegyiket akkor vettük le, amikor már nem volt olyan erős a közönségigény vagy én, mint rendező úgy éreztem, a maga útját végigjárta. Egyébként nem tartom lehetetlennek, hogy egyszer nosztalgia-ból újra elővegyünk egy előadást. Ennek azonban különleges oka kell, hogy legyen.

H. ZS.: Van törzsközönségetek, amely minden előadást megnéz, akár többször is?

S. Á.: Ti vagytok azok. Welcome to the club!

H. Zs.: Még egy kérdés: jöttök a POSZT-ra az idén?

S. Á.: Ha meghívják minket, majd elgondolkodunk rajta. Pécsre szívesen jövünk POSZT nélkül is.

(Dráma) Játék határok nélkül

Fehér Angéla – Kertész Ágnes

A Magyar Drámapedagógia Társaságnak köszönhetően március 30. és április 4. között részt vehettünk a XVI. Drámapedagógiai Világkongresszuson Burgerlandban¹, pontosabban Schlaining városában. A programismertetőből kiderült, hogy a műhelymunkákat *Petra Rychetska* a Cseh Köztársaságból, *Patrice Baldwin* és *Allan Owens* Nagy-Britanniából, valamint *Larry Swartz* Kanadából vezetik.

Egy ilyen útra készülődve az emberben számtalan kérdés megfogalmazódik, melyekre az út során aztán választ kap. Mi már hazafelé tartottunk Ausztriából, fáradtan, a négy napos munkától kimerülten, de feltöltödvé, élményekkel tele és a búcsútól még meghatottan ültünk a vonaton, amikor Angi feltette az első kérdést: „Ági, mi is ez a varázsgolyó?” A többi már adta magát... Kérdések kérdéseket követtek – ahogy ez „jól nevelt” drámapedagógusokhoz illik, azt a bizonyos képzeletbeli labdát passzolgattuk egymásnak. Ebből a beszélgetésből oszunk meg néhány pillanatot, azt remélve, hogy az olvasó, ha átélni nem is tudta velünk, de elképzeli, hogy milyen is lehetett ebben a Bécstől 130 km-re található várban, elzárta a külvilágtól az a négy nap, amit teljes egészében a drámának, ennek a varázsgolyónak szenteltünk.

Mi jutott eszedbe megérkezésünkkor, amikor megpillantottad azt a várat, ahol az elkövetkező napokat tölthetjük?

¹ Drama in Education Word Congress – az előző években is rendszeresen jelentettük meg beszámolót a nagy hagyományokra visszatekintő ausztriai rendezvényről. A legutolsót 2005-ben: Hajós Zsuzsa–Nyári Arnold: Dráma a várkastélyban, DPM 29. szám. A rendezvényt és a kedvezményes részvételi lehetőséget eddig is, idén is prof. Hollós Józsefnek, egyesületünk Életműdíjasának köszönhetjük.

K. Á.: Mesés hely, biztosan izgalmas lesz ez az egész. Kíváncsiság töltött el, mind a hellyel, mind az odaérkező emberekkel kapcsolatban. A hely már első látásra elvarázsolt és bíztam benne, hogy az ott eltöltött napok is hasonlóan hatnak majd rám.

F. A.: Nekem rögtön egy tanítási dráma jutott az eszembe, ami egy középkori, elszigetelt várban játszódik. Valami ilyennek képzeltem el én azt a képzeletbeli helyszínt. Igaz, a mi várunk köré egy apró falu is épült, és nem kellett hegyet másznunk, hogy bejussunk, de mindenképp megihletett a monumentalitásával és a magas híddal, amin nap mint nap át kellett kelniünk. Döbbenetes volt látni a kastély teljes egészében felújított és modernizált belsejét, amelynek termeiben a további napokat töltöttük. Néha elvesztem az időben ettől a kettősségtől.

Honnan érkeztek a többiek? Milyen volt a csoport, amiben dolgoztál?

K. Á.: A véletlen folytán kerültünk a csoportba – beírtuk magunkat, Angi szerencseszámának köszönhetően a 3. csoportba. Azt hiszem, hogy nagyon jó választás volt. Csoportunkban rajtunk kívül horvát, szlovén, lett, osztrák, norvég, dán, ír drámával foglalkozó emberek voltak. Minden nappal egyre inkább csoporttá kovácsolódtunk. A kisebb csoportokban végzett feladatoknál mindenkivel dolgoztam együtt, és bármelyik csoportban is voltam, kiválóan tudtunk együttműködni. Rengeteget neveltünk, de ha kellett keményen és komolyan dolgoztunk. Néha csak ötleteket dobtunk fel, aztán az egyik hozta a másikat magával és gyorsan meg is született a jelenet, amelyik mindegyik csoporttagnak tetszett. Változatos, soha nem ismétlődő jelenetek születtek. Már nem emlékszem, hogy ki, de talán az egyik horvát lány jegyezte meg, hogy bár nem egy asztalnál étkezünk, de akár a szünetekben, vagy esténként szívesen töltjük az időnket egymás társaságában.

F. A.: Számos európai országból érkezett a több, mint 80 résztvevő, talán nem is tudnám mindet felsorolni. Többen képviselték Ausztriát, Németországot, de voltak Norvégiából, Angliából, Svédországból, Litvániából, Észtországból, csak hogy a legmesszebről érkezőket említsem. A közös pont az angol nyelv és a dráma volt. Már az első nap végére összekovácsolódtak a munkacsoportok, a trénerek mindent megtettek ezért a közös bemelegítéssel, játékokkal. Bevallom őszintén, olyannyira jól éreztem magam a saját csoportomban, hogy nem sok más csoportba tartozóval beszélgettem az öt nap alatt. Azokkal, akikkel azonban megosztottuk a kemény munkát, komoly viták, beszélgetések során mély, szeretetteli kapcsolat alakult ki, ami a földrajzi, nyelvi távolságok ellenére is megmarad.

Mi volt az a játék/gyakorlat, amiről rögtön azt gondoltad: „Igen! Ezt megcsinálom a gyerekekkel, ha hazáérek!”

K. Á.: Én azt hiszem, hogy mindegyik napon volt olyan játék, gyakorlat, amire azt mondtam, hogy ez az. Ezt már régen csináltuk, jó lenne újra vagy esetleg ebben a formában még nem is csináltuk, és érdemes lenne megnézni az én csoportommal. Ha egyet kell kiemelni, akkor az nem egy gyakorlat lesz, hanem Patrice Baldwin képekkel indított tanítási drámaórája. Valójában három kép felhasználásával egy egész történetet írtunk. Kicsit olyan, mint amikor az ember fogalmazást ír; ott a bevezetés, tárgyalás és a befejezés. Az első kép indította el az egész történetet, nevezhetnénk így bevezetésnek is. Majd állókép, fórumszínház, hátsó hang, improvizáció és hamarosan már a történet közepében találtuk magunkat, és már jött is egy újabb kép, ami továbblendítette a történetet, mintha csak a fogalmazásunk tárgyalásánál tartanánk. Majd befejezésképpen jött egy harmadik kép, ami a mi történetünk végét is közelebb hozta. Természetesen közben rengeteg játék, gyakorlat.²

F. A.: Igen, engem is nagyon megfogott ez a drámaóra. Azóta adaptáltam már a saját itthoni csoportomra is. Számomra az az „igaz” ötlet, játék egy nagyon egyszerű gyakorlat volt Larry Swartz-tól, amikor egy életnagyságú, papírból kivágott emberalakot tartott elénk. Úgy mutatta be, mint a barátját, egy egyszerű gyermeket, akit sokszor csúfolnak az iskolában. Nekünk rá kellett írni, hogy milyen gúnynevekkel illetetik és meggyűrni a papírt ott, ahová ráírtunk. A következő körben vigasztaló szavakat kellett találnunk és kisimítani az összegyűrt részeket. Meglepően mély hatást tett rám ez a vizuális élmény, ahogy a végére az ügyetlenül kisimogatott papírfigura nem nyerte vissza az eredeti alakját. Ezek a bántó szavak örök nyomokat hagytak. „Talán valamivel jobban érzi magát most.” – zárta le a játékot Larry.³

Melyik téma volt az, ami a legjobban megfogott?

² Képekből kiinduló közös történetalkotásról ld. lapunk 15-18. oldalán Telegdy Balázs írását: Történetmesélés drámával.

³ Larry Swartz magyarországi tréningjéről, amit az ausztriai rendezvény előtt tartott, lapunk 18-21. oldalán számolunk be. Ezzel az összetett gyakorlattal is találkozhattunk a Marczibányi téri programban – részletes ismertetése a hivatkozott cikkben.

K. Á.: Valamilyen szinten mindegyik nap a kirekesztettség téma köré épült. Érdekes volt látni, hogy milyen különböző formákkal lehet feldolgozni ezt a témát. Milyen módon lehet kirekeszteni valakit. Kirekesztett lehet valaki azért, mert egy másik országban él, kirekesztett lehet azért is valaki, mert a többiek valamilyen tulajdonsága miatt kizárják maguk közül. Számomra ezzel kapcsolatban a legmeghatóbb az volt, amikor egyszerre olvastuk fel annak a fiatalember a levelét, aki annak reményében választ új hazát, hogy ott munkát kap, és a felesége levelét, aki otthon várja.

F. A.: Minden nap kaptam valami érdekes, új dolgot, lévén, hogy valamennyi foglalkozás a másság, elfogadás, emigráció témái köré épült. Számomra ez volt a legjobb, ami történhetett, hiszen ezeket a játékokat a mindennapi munkám során is tudom majd használni, amikor a gyerekeket ért diszkrimináció okozta konfliktusokat dolgozzuk fel. A legmegkapóbb téma számomra talán az Allan Owens foglalkozásán átélt tanítási dráma kapcsán bukkant fel, amikor egy kisfiú dilemmáit vizsgáltuk, akinek az imádott madara nem énekel többet a kalitkában. Az Angliába menekült palesztinokról tanultunk aznap.

Volt olyan helyzet, gyakorlat, amiben nem szívesen vettél részt?

K. Á.: Nem volt. Ez köszönhető egyszer annak, hogy a csoportban kiválóan tudtunk együtt dolgozni, mindenki segített a másoknak, ha szüksége volt rá, nagyon hamar megtaláltuk a közös hangot, illetve köszönhető volt a tanároknak, akik a foglalkozásokat vezették. Azonkívül mindenkinek megvolt a lehetősége arra, hogy kimaradjon egy gyakorlathoz vagy játékból, ha nem akart részt venni benne. De ilyen talán nem is fordult elő a csoportban.

F. A.: Nagyon régen beszéltem már angolul, ezért az elején nagyon kínosan éreztem magam azokban a gyakorlatokban, ahol beszélni kellett. A csoportom hihetetlen türelemmel várta végig, amíg összerakok egy mondatot. Minden nap egyszerűbben ment a beszéd, bár a gyors improvizációk végig feszélyeztek a négy nap alatt. Szerencsére a színház nem csupán verbális forma, így nagyon ügyesen sikerült megtalálnom azokat a szerepeket, ahol erős jelenlétre de néma szájra van szükség. Ezt a problémát leszámítva nem volt kellemetlen élményem, noha valamennyi nap nagyon kemény, néha megterhelően mély témákat vizsgáltunk.

Te is sok szakemberrel dolgoztál már eddig. Más volt-e és ha igen, miben a mostani „mesterektől” tanulni?

K. Á.: Négy nap, négy különböző ember, négy különböző személyiség, ettől függetlenül úgy gondolom, hogy mindenkinek a munkastílusával, módszerével tudtam azonosulni. Nem jelentett gondot, hogy bekapcsolódjak a munkába. Szívesen és örömmel dolgoztam velük. Élveztem a játékokat, gyakorlatokat. Valahol mind a négyen képesek voltak arra, hogy magukkal ragadjanak; és azt hiszem, hogy nemcsak engem, hanem a többieket is. Valószínűleg ennek köszönhető, hogy bár hivatalosan 6-kor vége volt a workshopnak, mi mégis nem egyszer ott maradtunk, hogy „befejezzük”, amit már elkezdtünk. Ezek a szakemberek olyan kiváló előadók, hogy az esti előadások alkalmával is teltház volt.

F. A.: Valóban, én is hasonlóan érzem. Négy teljesen különböző munkastílus, mégis mindenkiben sikerült megtalálnom a számomra

hasznos, új dolgokat. Sőt, ne felejtsük el a reggeli ébresztő táncról, az Ugandából érkezett *Frank Katoola* vezetésével, aki dinamizmusával, mosolyával valamennyiünk napját meghatározta. Vagy *Petra Rychetska*, aki az utolsó napon egy hullafáradt csoporttal volt kénytelen együtt dolgozni és aki a mozgás örömeivel mégis a maximumot hozta ki belőlünk – a magunk meglepetésére is.

A négy kemény munkával töltött nap közül melyiket élvezted a legjobban?

K. Á.: Az külön jó volt, hogy aktív részesei voltunk a dolgoknak. Mindegyik napot nagyon élveztem, de talán az egyik legemlékezetesebb dolog számomra a reggeli „warm up”, *Frank Katoola*val. Azt hiszem, hogy igazán remek hangulatot teremtett a gyakorlataival az aznapi munkához. Nem véletlen, hogy a workshopokat vezető tanárok is szívesen részt vettek ezeken a reggeli ráhangolásokon.

F. A.: Minden nap különböző és egyedi is volt egyben. Talán úgy alakítanám át ezt a kérdést, hogy melyik napból mi tetszett a legjobban. Az első nap az újdonság erején túl nagyon megfogott Allan Owans személyisége. Valahol a lelkemben ilyennek képzelek egy „igazi drámatanárt” ha létezik egyáltalán ez a kategória. Nagyon látszott rajta, hogy élvezi, amit csinál és ez a lelkesedése a csoportra is nagyon hamar átragadt. Annak ellenére, hogy alig ismertük még egymást, minden gátlásunkat feloldotta. A második nap Patrice-szal kicsit nyugodtabban, de ugyanolyan hatékonyan telt. Itt a képekkel való munkát élveztem nagyon. Larry Swartz ugyancsak lehangoló stílusa szintén nagyon tetszett, erről a napról egy jelenet fog mindig az eszembe jutni. A kirekesztésről készítettünk kis csoportos improvizációt, ahol egy cigány aszszonyt kellett játszanom, akit kidobnak a bevásárlóközpontból a gyermekével együtt. Megdöbbentő érzés, de örök emlék marad. Az utolsó napi mozgás Petrával szintén nagy élmény volt, erről a napról egy zenére megkomponált kis csoportos mozgássorozatot viszek magammal.

Mi a legfontosabb vagy legtanulságosabb dolog, amit elhoztál magaddal?

K. Á.: Új barátságok mindenképpen, mennyi ország, mennyi ember és egy közös nyelv az angolon kívül, ami nem más, mint a DRÁMA.. Nem számít életkor vagy éppen nemzetiség: a dráma olyan magic bullet (varázsgolyó) számunkra, amelynek köszönhetően fél szavakból is megértjük egymást.

F. A.: Nekem is hasonló élményeim vannak. Nem először játszom, dolgozom együtt felnőttekkel, ennek ellenére nagyon meglepett és örömmel töltött el, hogy mennyire nyíltan, őszintén tudunk együtt dolgozni ilyen kevés ismeretség után. A másik nagy tapasztalat az angol nyelvvel függ össze. Tudatában voltam és tanultam arról, hogy milyen érzés azoknak a gyerekeknek bekerülni az intézményesült oktatási rendszerbe, akiknek nem anyanyelvük a magyar. Most saját élményként is megtapasztalhattam, mekkora segítséget nyújthat egy-egy drámaforma ennek az akadálnak a leküzdésében, és némi sikerélmény megszerzésében.

Reggeltől késő estig dolgoztunk. Jutott valamennyi idő másra is?

K. Á.: Természetesen, annak ellenére, hogy volt olyan nap, amikor még este 11-kor is kisebb szekcióülés volt azon emberek számára, akik a drámát az idegen nyelv tanítása során használják. Jutott idő egy kis sétára Schlainingban. De emlékezetes volt a Szabadbárádon, az Interkulturális Központban tett látogatás is. Aztán ott voltak a sokszor késő éjszakába nyúló beszélgetések a többiekkel, a közös éneklések, amikor próbáltuk egymás hazájának népdalait is megismerni. Bár szoros volt a napirend, de belefért egy kis kapcsolódás is.

F. A.: A késő éjszakába nyúló beszélgetések valahogy mindig a dráma köré szerveződtek és ugyanúgy részét képezték a munkának, mint a nappali foglalkozások. A hosszú ebédszünetek azért alkalmasak arra, hogy felfedezzük a várat és a környező falu titkait. A borkóstolóval egybekötött jazz koncert alkalmas adta a kötetlenebb kapcsolatteremtésre és a közös táncra is.

Adaptált óravázlat egy slágertémára

Lázár Péter

Május utolsó hetében lehetőséget kaptam arra, hogy bevezető drámakurzust tartsak két határon túli magyar iskolában. A szlovéniai Lendván a magyartanárok, a vajdasági Óbecsén pedig az iskola alsó tagozatos tanítói, magyartanárai és az igazgató vett részt a képzésen. Szerettem volna, ha mindkét iskolában közvetlen és személyes élmény alapján tudunk együtt gondolkodni a tanítási drámában rejlő lehetőségekről, ezért – a tanórákon önálló elemként is alkalmazható gyakorlatokkal és néhány ismertebb konvencióval történő ismerkedés mellett – a kurzus fontos részét képezte egy-egy bemutató foglalkozás és az ahhoz kapcsolódó értékelő megbeszélés.

A bemutató órára mindenképpen olyan foglalkozást szerettem volna, amely valamely fontos erkölcsi problémát jár körül. Ezért választásom Takáts Rita *A csaló* című óravázlatára esett. A család témaköre az utóbbi években előtérbe került, mindennapi beszédtemává vált a médiában és a köznapi kommunikációban. Elkerülhetetlen, hogy az iskolai nevelés, oktatás során foglalkozzunk ezzel a problémával.

Tanulságosnak látszik összevetni az eredeti óravázlatot az általam módosított változatokkal és kiegészítve néhány, a tapasztalatból eredő észrevétellel, megjegyzéssel. (Ennek formai módja a következő: vastagított betűvel, szögletes zárójelek között.)